

ג דצריך לעשות שינוי וכו' ויודע משנה וכו'. (דף ק"ח ק"ח) שם בדבריו מהלך נפש קיוויו ונבואים כדי שישלח תמיד ר' אליעזר הגדול ואמר הוסיפו מה עבד הפסח בשביל הדימוקט של יישוב. עוד שם למח עוקרים את הכלבן אחרי דבי ר' יואל כדי שישלח הדימוקט: אין לו בן וכו'. (דף קפ"ח) ח"ה חכם בנו שפולח ואם לאו אשתו שולחתי ואם לאו הוא שולח לעשות אשתו שם תלמידי החכמים שיודעו בן הבלנות הפסח שואלין וצריך להם:

ד' צריך להחליט וכו'. במשנה מחליט בגטות ומסיים בשבוע וחודש מארמי אובד אפי עד שימור כל הפרשה טול ובעמי' חמי גטות רב אחד מהחלל עובדי אלהים אחרים רבא אמר עבדים חיינו לפרעה במצרים: **כל** מי שלא אחד שלשה דברים אלו וכו'. במשנה (דף קפ"ז) ר"ג אומר כל מי שלא אחד שלשה דברים אלו בפסח לא יא' ידי מוציא ואלו הן פסח מזה וממרו וכו' כלשון רבו: **רבו**:

ו בבל דור ודור חייב וכו'. גם זה במשנה
שם (דף קס"ז). בכל דור ודור חייב
אדם להראות את עצמו כאילו הוא יגא
ממזרים וכו' :

זו לפיכך כשמועד אחד בלילה הזה וכו'. גם
זה (דף ז"ט:) במשנה והלילו עמי
מבישראל לא יאכל עד שמשכס ולא יאחרו לו
מאכלצפה כוונתו של יין והלילו מן ההמחוי .
ובגמרא

עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר לעבדך זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו כן. אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח: **ב** מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך. לפי דעתו של בן אביו מלמדו. כיצד אם היה קטן או מיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובליילה הזה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחירות. ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן: **ג** יצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישב להם ויאמר להם כך וכך אירע כך וכך היה. וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוזים ועוקרים ^[6] השולחן מלפניהם קודם שיאכלו * וחוטפין מצה זה מיד זה וכווצא בדברים האלו. אין לו בן אחתו שואלתו.

השנת הרשב"ד
י' חסון ס"ז
ה'תק"ל

שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה: ׀ וצריך להתחיל בנגות ולסיים בשבח. כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו ימי תרה ומלפניו כופרים ומועין אחר ההבל ורודפין אחר עבודת אלילים. ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מהאמות וקרבנו ליהודו. וכן מתחיל וסודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שנמלטנו ומסיים בנסים ובנפלאות שנעשו לנו ובחירותנו. והוא שידרוש מארמי אויבד אבי עד שיגמור כל הפרשה. וכל המוסף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח: ה' כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו ואלו הן. פסח מצה ומרור. פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואסרתם זבח פסח הוא לה' ונ'. מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים. מצה על שם שנאלו. ודברים האלו כולן נקראין הגדה: ׀ בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר ואותנו הוציא משם ונ'. ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית: ׀ לפיכך כשמועד אדם בלילה הזה

ג. עזר מי' תמא' סמ"ג עשין מא' : ב. עזר מי' תמא' תעב סמ"ג שס : ג. עזר מי' תמא' סמ"ג עשין מא' :

משנה למלך

כן שכל מה אשר אל מה עשיר מותר וכו' ולא ירדו לכוף דעשו דלדריה נמי קשה דלמה הים
מסתנה הים לו לאלל מה עשיר. ופי' מה מדרשו מדרבנן כמ"ס ה"ט ועיין בתוס' ד"ס פי' דהיה
מספרו דהא דמבא מדרשו אין לו עשיר הא דוקא בשבין חורו על העדיו אלל כשוקה על מה שגבר
אילו וכן דהא לאלל על מה שגבר קודם בעתה. (א"ס עיין מה
שפירט דבר מזהב פי' חל מוקד פי' ד')

[illegible]

פ"א א מצות עשה מן המורה לספר צמים
ובשללו וכו'. זה מבורר
במכילתא ומבורר ג"כ בעשרי פסחים (דף
קפ"א): וסבין שגילה על החשב עשר וכו'.
גם זה מבורר במכילתא ומכר בצדק:
מצות להחיות לבנים וכו'. (דף קפ"א) בחשבה
ולפי דעתו של כל אלו תמלדו ומבורר
בגמרא

וצדק

עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה
בן. אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל
הלודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך. לפי דעו
בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרי
הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו
שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה
אירע כך וכך היה. וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוזים ועו
קודם שיאכלו *והוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו
אין לו אשה שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה הזה. ואפילו
שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה: ׀ וצריך להתחיל ב
בימי תרה ומלפניו כופרים ומועין אחר ההבל ורודפין אחר עב
מהאומות וקרבתו ליחודו. וכן מתחיל ומדיע שעבדים היינו
שנעשו לנו ובחירותנו. והוא שידרוש מארמי אובד אבי עד ש
משובת: ה כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה
על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואמ
את חיי אבותינו במצרים. מצה על שם שנאלו. ודברים ה
את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנא
וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד וי

ג. קור סי' תמ"ג כמ"ג כש"ן מא : ב קור סי' תמ"ג תמ"ג כמ"ג

הנהגות מיימוניות

[פ] ר"ח היה נהג לאכול מצה עשירה שנילושה בכיזים בלא מים בארבעה עשר שחל להיות בשבת בסעודה שלישית וכן שמענו בירושלמי וכן עיין לעיל בפ"ג. רמבם מהר"ם אומר לשבת כדבש או כדבש כי זה אסורים בבצים כדלעיל ד"ה רוקח. איננו מנחם התיר לעשות עוגה לבנו בע"ש לאכילה ב"ד שחל להיות בשבת אחר חצות, ע"כ. [י] דאמר בגמרא מסקי למנהגה קטנה חתן חתונה ממשע שעות ומשע ע"כ. [פ] ואם שחל להיות בשבת הוא במיני תרומא ר' יצחק מנחם בירוק, ע"כ. [ז] רבה היה שמו חסרא כולא יומא כי הווי תריל לביבא וגבפין רב שבת היה תיובת באעניאא ומסקין לא הוה אכיל ביסמא לא הוה אכיל בלילאי ובכס' סופרים יש שכבורות מתענין בערב תענוגות אפילו בארבעה דאימא כמו מעשה דהבת דמכס' ומיחו דגול הבית לא דכולי כ' ויסי' בערב דבמס' אפילו ר' יוסי מודה, ע"כ. [ח] ואנו שרדלנות שגט' לצד אחר כאלו כבר אכלו ואין צריך יותר לר' להתמיא בתענוגות אבל שם שרגילין ויסי' שר' שהוה הנגהבת קערה עם המצות והסמורו והתבשיל וכן פ' בירוק בלח' חפף. הובת כוסות שאמור לפיכך. כך פירש"י את דאמר תיטסן מצה בלילי פסחים: היינו שמואל פירש חופפן מצה מסקלין את הקערה ואת הלחם מן התינוקות ולמה כדי שלא נגהיב הקערה על חנם ונצוואין התבשילים מן הקערה ולאן מילתא ויהי ראה דאמרין ונגהבת מצה וסמור דכיון דלא מצי למיסר פסה זה אם היה מנחם התבשיל בידי היה גראה

מגדל עוז

[illegible]

איסטנים הזה. ובירושלם גרסין רבי לא אכיל לא חמץ ולא מצה כשום דאיסטנים הזה
פסח והתעורין בשביל המצה כדי שיכנסו לה בתאור ע"כ. ומלחב ראבי"ה דנהגין
האי לא מחסרין, ע"כ: [מ] א"ר ירמיה א"ר יוחנן הלכה כר יהודה בערב פסח והלכה
גדולים ואי אפשר בקל. לעקין מנהג כסר לסלק הקטורה שעה המצות והמסור והתבטול
הלחיה הקטרה כשאומרין לא חמץ פ' רש"ס מנהג של הגב הנ"ל. ופ"י רש"ס
אבל ראבי"ה כתב בשם רש"ס שהגבחה זו אינה אלא מנהג של שםחה בעלמא כגון
בשמיניה הקטרה שלא יטעו התינוקות וישאלו. וי"ס הנופסין מצה ויטעו מורה. ורבינו
ישעני וישאלו ואחר כך כתב גבי חמץ דארמרינן צורך להלחיה מצה חז"ל. וי"ס שנהגין
לסמן וישאלו און צריך להלחיה און עוד וכו' ח"ס מוסר כשהיו באותינו אונליס חסידא